Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

ВРЕМЯ

2012 жыл 29-чу июнь, байрым кюн. №№ 123-124 (19045)

Багъасы 6 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЪОНАКЪ АЛЫУ

Бирге ишлеуню жолларын ачыкълагъандыла

Тюнене республикагъа Италия Республиканы Россей Федерацияда Энчи эмда Полномочный посолу жюйюсхан Антонио Дзанарди Ланди бир къауум предприниматель бла келгенди. Ала эрттенликде сагъат он бола Бахсан районну Исламей элинде «Юг Агроснаб» эл мюлк предприятияны 130 гектар жерни тутхан терек бахчасында эмда помидорла, нашала ёсдюрген «Юг Агро» теплица комбинатда болгъандыла.

Къонакъланы алагъа барыулары бошдан тюйюлдю: аланы эксисинде да эл мюлк битимле италиялы оборудованияда эм ол къыралны амаллары бла ёсдюрюледиле. Ала предприятиялада халгъа къарагъандыла, продукцияларын ашап кёргендиле.

Ызы бла жюйюсхан Антонио Ланди эм аны биргесине келгенле, Къабарты-Малкъарны Башчысы Арсен Каноков бла тюбешип, ушакъ этгендиле.

Кюнню экинчи жарымында ала «Синдика» къонакъ юйню жыйылыуна бардырылыучу залында республиканы бир къауум министерстволарыны, бек уллу промышленный предприятияларыны, районларыны башчылары эмда предпринимательле бла тюбешгендиле.

Италиячыла бла бизни жерлешлерибиз тюрлю-тюрлю «тёгерек столланы» ишлерине да къатышхандыла. Алада сёз энергетиканы, курортну, туризмни айнытыуну эмда Италияны «АЛИТАТЕК» фирмасыны продукциясын республикагъа келтириу онгларыны юслеринден баргъанды.

Ингирликде къонакъла Кисловодскеге кеттендиле.

Делегацияны КъМР-де болууну юсюнден газетде толу отчёт басмаланырыкъды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Суратланы автор алгъанды.

Байламлыкъла

Турциядан жерлешлерибиз Нальчикде солурукъдула

КъМР-ни Правительствосуну 2012 жылда 12-чи апрельде этген «тыш къыраллада жашагъан эм кёчюрюлген жерлешле бла 2012-2015 жыллада байламлыкъланы тохташдырыу эм айнытыу» деген бегимин жашауда бардырыуну чеклеринде Нальчикге Турциядан делегация келликди. Эки ийыкъны ичинде къонакъла, аланы асламысы уа жаш адамла бла сабийледи, «Грушевая роща» пансионатда солурукъдула.

Алагъа деп билим бериу эм экскурсия программа да жарашдырылгъанды. Анга кёре сабийлени орус эм миллет тиллеге юйретирикдиле, республиканы эллерине, музейлеге, театрлагъа эллтирикдиле, сейир адамла бла танышдырлыкъдыла.

Лилия ШОМАХОВА.

Брифинг

Законнга сыйынмагъан тыш къыраллылагъа уллу тазир тёлерге тюшерикди

Къабарты-Малкъар Республикада Ич ишлени министерствосунда бу кюнледе болгъан брифингге МВД-ны акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла участка уполномоченныйи, полицияны полковниги Зураб Афаунов эм Федеральный миграция службаны КъМР-де управлениясыны бёлюмюню тамотасыны орунбасары Алексей Харьковский къатышхандыла.

Зураб Азаматович айтханнга кёре, Къабарты-Малкъар бир-бир жуукъ тыш къыралла бла чекде болгъаны себепли мигрантланы асламысы аладанды. Аны бла байламлы Ич ишлени министерствосу эмда миграция служба бирге къаты байламлыкъда ишлейдиле. Аны хайыныдан республиканы жеринде миграция болумгъа бир талай жылны ичинде тынгылы контроль этиледи, ол жаны бла уллу бузукълукъла болмагъандыла.

Республикада МВД башха министерствола, ведомствола бирге бардыргъан мониторинг Къабарты-Малкъар биогюнлюкде тышындан келип кёп адам ишлерча регион болмагъанын ачыкълагъанды. Мында ишсизлени саны уллуду, ишчи жерле уа аздыла.

Бери келген тыш къыраллыла право низамгъа бузукълукъ этмез, тохташдырылгъан жорукъланы сакълар ючюн, миграция картасыз да болмаз ючюн, «Нальчик» аэропортда миграция ым паспорт службаланы постлары къуралгъандыла.

Бусагъатда республиканы жеринде эсепге алынгнган эмда гражданстволары болмагъан 4550 тыш къыраллы барды. Иш бла жалчытыучу жыйырма бир адамгъа аланы ишге алыргъа эркинлик берилгенди.

Отчёт этилген кезиуню ичинде республиканы жеринде миграция служба эмда башха тийишли ведомствола «Регион-Магистраль», «Лизинг», «Нелегал-2012» деген оператив –профилактика ишле бардырыгъандыла. Битеу да тыш къыраллыланы ишге алгъан 123 адам, тышындан келгенледен да 567 адам, ала тургъан 421 жер, 2643 объект тинтилгенди эмда миграция законодательствогъа 803 бузукълукъ этилгени ачыкъланнганды. Алагъа кёре 603 административ материал жарашдырылгъанды.

Ич ишлени жер - жерли органларына 200 тыш къыраллы гражданин келтирилгенди. Аланы законнга кёре суратларын эм бармакъ ызларын алгъандыла эмда УФМС-ге бергендиле. Анга кёре, общежитледе, къонакъ юйледе, вокзаллада, темир жол станциялада, аэропортда жашырын тургъан тыш къыраллыланы ачыкълар мурат бла дайым да тинтиуле бардырыладыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КЕНГЕШ

Тюрлениуле баямдыла, алай тынчайыргъа жарарыкъ тюйюлдю

КъМР-ни Башчысында Граждан обществону институтларын айнытыу эм адамны эркинликлери жаны бла комиссияны кезиулю жыйылыууда Май эм Элбрус районланы ара больницаларында, Ич ишле министерстволу аманлыкъ иш этгенлерине ишекликде тутулгъанла тургъан изоляторларында эмда Нальчикде спецприёмникде тургъанланы праволары къалай сакъланнганларын сюзгенди. Кенгешни комиссияны жууаплы секретары Беппайланы Суфиян бардыргъанды.

Эки районда да ара больницалада халны сюзер мурат бла ишчи къаум къуралгъан эди. Анга Къабарты-Малкъар эл мюлк академияны ишчиси Зумакъулланы Асхат башчылыкъ этгенди. Аны докладындан белгили болгъаныча, бюгюнлюкде республикада саулукъ сакълау сферада иги жанына тюрлениуле бардыла. Сёз ючюн, социальный магъаналы аруулла азайгъандыла, ол санда, хар 100 минг адамгъа тергегенде, туберкулёзданауругъанланы саны 1,7 процентге, кьан тамырлары къыйнагъанла 1,3 кереге, ингичилик 25 процентге.

Бу жетишимлеге «Саулукъ сакълау» миллет проект, «Жолда ачыгъанлагъа терк медицина болушлукъ бериу», «КъМР-де саулукъ сакълауну айнытыу», «КъМР-де саулукълу жашауну жорукъларын жайыу» эмда башха федеральный эм республикалы программа мала себеплик этгендиле.

Болсада онкология аруулана саны уа, алгъынча, уллулай къалады: былтыр хар 100 минг адамгъа тергегенде бу аруудан 143-лен ёлгенди.

Ишчи къауумну эсгертулеринде Май эм Элбрус районлада ара больницалада проблемалагъа аслам эс бурулгъанды. Алада кадрла жетишмегени баш жарсылай къалады. Ол санда анестезиолог-реаниматологла, неврологла, сабий врачла азлыкъ этедиле. Май районда медицина техника эски болгъанды, мекямда ремонт ишле бардырыргъа керекди. Зумакъулланы Асхат саулукъ сакълау учреждениялада тургъанланы аш-азыкъ бла жалчытыу да осал къуралгъаныны чертгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жамауат палата

Телевидение бериуле бютюн сейир болурун излегендиле

Къабарты-Малкъарны Жамауат палатасыны Маданият эм асламлы информация органланы ишлери жаны бла комиссиясыны председатели Владимир Вороковну башчылыгъында жыйылыу болгъанды. Анда республиканы телевидение программаларыны качестволарын игилендириуню юсюнден айтылгъанды.

Бусагъатдагъы дунияда телевидение уллу жерни алады. Адамла информацияны асламысын андан биледиле. Алай «Жамауатны сюму» деген фонд 2011 жылда бардыргъан тинтиулеге кёре, шахарда жашагъан онбёш жылдан тамата адамланы 93 процентн хар кюнден телевизоргъа къарайды, 52 проценти радиогъа тынгылайды, газетлени 23 проценти окъуйдула, журналланы-алты проценти, компьютер бла уа онбир проценти хайыранады. Болсада телевидениянда кёргюзтюлген программаланы кёпле жаратмайдыла, реклама асыры кёпдю, артыкълыкъ, башха керексиз затла, тыш къыраллы продукция, бютюнда огъурсуз америкалы фильмле аламдыла, терс политика пропаганда бардырылады деп. Къараучула бу эм талай башха кемчиликлени кетеригиз деген тилекле бла къагъытла да иедиле.

Жыйылыуну ача, палатаны члени Зарина Канукова бек алгъа бизде телевидение жаш тёлюге сейир болгъан, аны маданиятын ёсдюрюуге себеплик этген бериуле кереклилигин чертгенди. Зарина Саадуловна республикада бу проблема бла болумну тинтир муратда Жамауат палатаны членлеринден энчи ишчи къауум къургъанларын билдиргенди. Анга киргенле талай заманны ичинде регион программалагъа къарап тургъандыла, адамланы оюмларын соргъандыла.

Алай Темукъуланы Малика ГТРК «Кабардино-Балкъария» каналны юсюнден айтханды. Ол анда аслам информация бериуле болгъанын, аладан сора сайтда адамла кесленин сагъышларын жазаргъа онглары болгъанын чертгенди. Малика «Знак вопроса» деген бериуню энчи белгилегенди. Аллай бериуле бизге бек керекдиле, ала жамауатны бла власть органланы араларында байламлыкъланы тохташдырыугъа себеплик этгенлери ючюн, дегенди ол.

«Жангылыкъланы» юслеринден айтханда, ахшы оюмладан сора, критика да тюбегенди. Адамла ала къуруда бир халда, бир-бирде уа кеч къалып да кёргюзтюлгенлерин билдиргендиле. Дикторланы юслеринден да критика сёзле айтылгъандыла. «Двое в каноэ» деген проектде да алыкъа ишлер затла кёпдюле. Анда, кертиси бла, магъаналы темалагъа ушакъ бардырадыла, алай системаны тап халгъа келтиригге керекди. Спорт билдириуледе да кемчиликле тюбейдиле. Битеу бу затланы эсге алып, каналгъа халкъланы адет-тёрелерини, маданиятларыны юслеринден, бериулени къургъарга рекомендацияла беригге боллукъду, дегенди Темукъуланы Малика.

ВГТРК «Кабардино-Балкария» каналны юсюнден айта, Нафиса Тхамокова анда качестволарын чыгъармачылыкъ жаны бла байыкъландырыргъа кереклилигин белгилегенди. Ол каналда жаш адамла юйреницча, сынамларын ёсдюрюча стажёрланы институтун къурау хайырлы боллугъун да айтханды.

Елена Кожакова НОТР-Нальчик каналны бериулерин сюзгенди. Ол анда бериуле кёп тюрлю тематикагъа, ол санда маданият-жарыкъландырыу, патриот темалагъа жоралганнганларын чертгенди. Алай жаш тёлю бериуле азыракъдыла. Къайтарыула да кёп тюбейдиле, биржыллыкъ бериулени жангыдан кёргюзтюрге да боладыла. Адамла сюйген бериулерине къарарча, Интернетде аланы архивин къурау да иги боллукъ эди, дегенди ол.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ФЕДЕРАЛЬНЫЙ БАСМА ОРГАНЛА КЪМР-ни ЮСЮНДЕН

Ол, башха болмай, власть ючюн кюрешди

Къабарты-Малкъардан къуллукъчуланы тутулуп тургъанларына жамауат къажау сюеледи

Къабарты-Малкъардан юч уллу къуллукъчуну къуллукъларын хайырланып, кёп ахча бла байламлы хыйлалыкъ этгенлерине ишекликде тутулгъанларына къажау эмда следствиягъа тюшген модельер Мадина Хацукова жанлы кампания кенг жайылып барады. Аланы къорулап, республиканы кёп жамауат къулукъчулары, ол санда кинорежиссёр Александр Сокуров да сёлешгендиле.

Республиканы Башчысы Арсен Каноков «Коммерсантъ» газетге берген интервьюсунда Нальчикде 7-чи июнюда болгъан полициячы, спецоперацияны баш заказчысы, Россейни МВД-сыны экстремизмге къажау кюреш жаны бла департаментини таматасы, полицияны генерал-полковниги Юрий Коковду деген версияны къатлагъанды. Алай бла Каноков тёгерегиндеги адамлагъа атаканы республиканы ёлген президенти Валерий Коковну КъМР-де власть ючюн кюрешде эки кере да хорлатхан кланы къурагъанды.

«Эксперт Online» билдиргенича, Нальчикде спецоперацияны кезиюнде КъМР-ни Башчысыны администрациясыны таматасы Владимир Жамборов, аны къарындашы-Федеральный почта службаны КъМР-де Управлениясыны башчысы Руслан Жамборов, къырал ырысхыгъа эмда жер байлыкъларгъа оноу этиу жаны бла министр Хабдульсалам Лигидов тутулгъан эдиле. Ала Нальчикде филармонияны мекямын, Къабарты-Малкъарны иелигинден законсуз алып, республиканы белгили модельер Мадина Хацуковагъа бергенлери ючюн терслендиле. Мадина анда черкес киймилени студиясын къургъан сюйгенди. Право низамны сакълаучу органланы версияларына кёре, ол мекям багъасы 20 кереге учуз этилинип сатылгъанды, Хацукова уа республиканы башчыларында жууукъларын хайырланнганды (ол Каноковну юй бийчесини ючге айланнган эгечиди, Каноковла бла Жамборовла уа бир бирге жууукъ жетедиле).

15-чи июньда юч чиновникге да ала 159-чу статьяны 4-чю кесегине кёре терсленнгенлерини юсюнден билдиргендиле. Аллай аманлыкъ этген а 10 жылгъа дери заманнга тутулады. Владимир Жамборовну тутаргъа эркинлик берип, сюд аны къан тамырлары ауругъанларын эсге алмагъанды (арт билдириулеге кёре, ол «Матросская тишина» тюрмени больницасына салынгнганды).

Кюч структурала 7-чи июньда спецоперация бла чекленип къалмагъандыла. МВД-ны республикалы следствие управлениясы да Къабарты-Малкъарны Башчысына къажау дагъыда бир фронт ачханды. «ЗЭТ-Алко» ООО-ну башчылары да федеральный бюджет ачханы кёп санда къолгъа этгенлерин тохташдырып, алагъа 159-чу статьяны 4-чю кесегине кёре аманлыкъ этгенлери ючюн уголовный ишни башлагъандыла. Ол фирма КъМР-ни Правительствосуну вице-премьери Тембулат Эркеновну юйюрюню контролюндады, анда баш бухгалтер да аны эгечиди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Белгилеу

Ахшы къууумла туудургъандыла

Бахсан районда Дугулубгей элни Маданият юйюнде Жаш тёлюню юнюн белгилегендиле. Байрамны районну администрациясы, жаш тёлю администрациясы, «Единая Россия» партияны регионда бёлюмю къурагъандыла.

Жаш адамланы алгъышларгъа КъМР-ни жаш тёлюню ишлери жаны министрини орунбасары Саида Жанимова, Къабарты-Малкъарны кёп функцияды жаш тёлю арасыны башчысы Мурат Хагажеев, жаш тёлюню аскер-патриот халда юйретиу араны таматасы Султан Эдоков эм араны баш устасы Заурбек Сабанов келген эдиле.

Мероприятияны ача, администрацияны башчысыны орунбасары Анзор Ахобеков жашлыкъ ол адамны жашауунда энчи кезиудю, деп белгилегенди. Ол муратланы толтурууну, излемни, жангы сейир затланы билиуню заманыды. Бусагъатдагъы школчула, студентле, жаш ишчиле бла предпринимательле, алимле айнытырыкъдыла къыралыбызны, дегенди ол.

Байрам программаны чеклеринде районну жаш артистлери фахмуларын кёргюзтгендиле, стол теннисден, асфальтда сурат ишлеуден эришиуле бардырылгъандыла. Хар сюйген алгъышын къагъытха жазгъанды, артда аны гелевый шар бла кёкге ийгенди. Жаш тёлю администрацияны келечилери уа мероприятияны видеогъа алдыргъандыла, аны жууукъ заманда Интернетде You Tube видео хостингде кёрюргъ боллукъду.

Арина АЛОКОВА.

Бахсан районну жерлерли администрациясыны пресс-службасы.

Жазылыу - 2012

Газетге мен бек ыразыма

Мен шахаргъа юйдегили болгъандан сора кёчгенме. Ол кезиуден башлап ёз тилибизде чыкъгъан газетибизни дайым алгъанлай турама. Аллахны ахшылыгъындан, сабийле да болдула. Ёсе баргъанлары сайын алгъа сабий садха, ызы бла школгъа да жюрюдюле.

Экиси да орусча айтыргъа ёч эдиле. Юйге келселе уа, мен алагъа газетни окъутуп тургъанма. Билмеген сёзлерин ангылатханма. Аны хайыныдан биогюнлюкде ала ана тиллеринде ариу сёлешедиле. Энди уа газет окъургъа туудукъларымы да юйрете турама.

Къайсы тилни да билген игиди. Алай адам бек алгъа ёз тилин багъаларгъа керекди. Бу ишде «Заман» газетибиз уллу себеплик этеди. Шахарда, аны тийресинде элледе жашагъан таулулагъа уа бютюнда бек керекди ол.

Алагъа айтырыгъым: «Миллетин, тилин сюйген, багъалагъан «Заманнга» жазылсын, ие кёзден къарасын!»

АТАБИЙЛАНЫ Сагъыт.

Нальчик шахар.

Бир-эки кюн къалгъанды

Хурметли окъуучула!

2012 жылны экинчи жарымына жазылыу кампания бошалыргъа бир-эки кюн къалгъанды. Алайды да, почтагъа ашыгъыгъыз, жазылыгъыз «Заманнга». Миллет газетибиз хар таулу юйюрде керти шуёх эмда огъурлу сёз нёгер болсун.

Алты айгъа жазылыуну багъасы тюрленмегенди - 356 сом 10 капек.

Бизни индексибиз - 51532

Документле 2 бет

Бир киши да къысыулукъ сынамазча 5 бет

Ийнанырга, сюерге, жашаргъа юйретедиле 5 бет

Шуёхлукъну кючлендирген атлам 6 бет

Ол, башха болмай, власть ючюн кюрешди

Къабарты-Малкъардан къуллукъчуланы тутулуп тургъанларына жамауат къажау сюеледи

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Алай бла компаниягъа 4 миллиондан артыкъ сомгъа законсуз субсидия берилгенди. Аны иги кесеги уа Эркеновну фирмаларындан бирини кредитлерин тёлеуге къоратылгъанды. Бу иш алыкъа тинтиле турады.

Жамборовланы, Лигидовну бла Хацукованы тутуу полициячы «маски-шоу» сценарийге кёре МВД-ны Нальчикге энчи рейс бла келген жюзден артыкъ адамыны къатышыуу бла бардырылгъанды эмда олсагъат окъуна Къабарты-Малкъарны жамауат къуллукъчуларыны бир къаумун чамландыргъанда. «Бу иш коррупциягъа къажау кюреш бла байламлы болмагъанын мен олсагъат ангылагъанма. Сёз,башха болмай, власть ючюн кюрешни юсюнден барды. Мадина Хацукованы бизде намысы уллу жюрюйдю, аны бла бирге ол кеси кесинден уяла айланнган бир адамды. Жамауат толусунлай аны жанлыды»,-дегенди Къабарты-Малкъарда правону къоруулаучу араны башчысы Валерий Хатажуков.

- Токъсанынчы жылладан бери окъуна коррупция схемала бла приватизация этилген объектле республикада кёпдюле. Ол шартлагъа къарамай, право низамны сакълаучу органла, нек эсе да, бу оюла тургъан мекямны къолгъа алгъандыла. Ол магъанасасы шартха нек эс бурулгъанын ангылагъан бек къыйынды. Эштада, аны коммерция сыятуалары болурла деп келеди кёлюме. Баям, республиканы Башчысына къаты конкурентлик этген адамла чыкъгъандыла. Ала жерлеринден тепдирилмеген объектлеге, ол санда Приэльбрусье тау-лыжа курортха да, кёз атхандыла,-ден ошлайды «Хасэ» жамауат къымылдауну башчысы Ибрагим Яганов.

- Мадина миллет киймлени оюуларын къайтарыу бла жыйырма жыл кюрешеди, тепсеу коллективлеге чепкенле тигеди, кёрмючле къурайды, альбомла чыгъарады. Къысхасы, республиканы даражасын кётюрюуге юлюш къошады. Филармонияны мекямы уа бош тургъанлы иги кесек заман болады, кеси да бек тозурагъанды. Аллай юйде миллет киймле тикген мастерской, кёрмюч зал да болгъан эселе, аны орамгъа, шахаргъа, республикагъа да не хатасы барды. Ол кезиулю супермаркет неда ресторан тюйюл ушайды да, - дейди «Горянка» газетни редактору Зарина Канукова.

Нальчикге болгъан «маски-шоугъа» республикадан тышында да эс бургъандыла. 18-чи июньда Къабарты-Малкъарны журналистлери бла тюбешиуюнде белгили кинорежиссёр, эки жыл мындан алгъа республиканы къырал университетинде кесини студиясын ачхан Александр Сокуров ол иши барыу халына сейир этгенин айтханды. «Аны уллу адепсизликге санарчыма. Барысы да терсдиле» дегенча, алай болгъанды. Россейни Президенти аны юсюнден биле болмаз деригим келеди. Анга аны юсюнден аныча уллу къуллукълада ишлегенле билдирирге тийишлидиле», - дегенди Сокуров. Режиссёр кавказ республикаланы башчылары, бирге жыйылып, къыралны башчылары бла ол вопросну тамамларгъа керекдиле, алай аланы араларында бирлик жокъду,ден белгилигенди. РФ-ни Президентини СКФО-да толу эркинликли келечиси Александр Хлопонин да тынгылауну басып турады. Жаланда бир кере айтханды Къабарты-Малкъарда операция право низамны сакълаучу органланы харкюнлюк ишлериди деп.

Аллай болумда КъМР-ни Башчысы Арсен Каноков ишни ауурлугъун кеси боюнуна алгъанды. Кёп болмай «Коммерсантъ» изданиягъа берген интервьюсунда бу тутулуулану заказчысын туура этгенди. «Мен ол адамны атын бир заманда да сагъынмагъанма, алай арт беш жылда ол бизге кёп тыйгъычла салгъанды»-дегенди Каноков, полицияны генерал-полковниги Юрий Коковну юсюнден айта. Владимир Жамборов да сюдде бу акцияны башламчысы ол болгъанын айтханды. КъМР-ни Башчысы акъыл этгенден, «сёз, башха болмай, власть ючюн кюрешни юсюнден барады, бир къаумла ол муратларына жетер ючюн, къолларында болгъан кючню хайыранадыла».

Коковланы киная 2005 жылда, Къабарты-Малкъаргъа Арсен Каноков башчылыкъ этип башлагъанда, республиканы оноучусуну къуллугъу ючюн юрешде хорлатхандыла. Беш жылдан сора да аны жерине тюшерге Коковлагъа жуукъ болгъан адам-бизнесмен, «Роснефтьни» филиалыны директору Валерий Карданов кюрешгенди. Республикада власть ючюн кюрешни жангы кюч алгъаныны сыятуаларындан бири, сёзсюз, россейли регионланы башчыларын тюзюнлей къол кётюрюу бла айырыуну жоруукъларына къайтыуду. 4-чю июньда КъМР-ни Парламенти «Къабарты-Малкъар Республиканы башчысын айырыуну юсюнден» Законнга тюзетиуле кийириуню къабыл кёргенди эмда самовыдвиженецлени жолларын кесгенди. Аллай оноуну магъанасы Арсен Канокованы келир заманда чыгъарыкъ оппонентлерине халкъ бла байламлы болур амалларын не къадар аз этиуду. «Единая Россияны» жержерли бёлюмюню башчысына быйыл январьда Каноковну бек ышыннгылы адамы Владимир Жамборов (шёндю тутулуп тургъан) салынгланлы уа КъМР-ни Башчысына анга контроль этерге бютюнда тынч болгъанды.

Арсен Каноковну бла МВД-ны араларында бир бирге къажалукъ тохтамаса, хал аманнга кетерге боллукъду. Къабарты-Малкъарны Башчысы аны юсюнден «Коммерсантъда» интервьюсунда да жаз тил бла эсгертгенди: «Республиканы адамлары быллай ишлеге бек сейир этгенидле, ол кёплени чамландыргъанды, митингге окъуна чыгъаргъа деген эдиле». КъМР-ни Башчысы тюзлюкню тохташдырыргъа кюреширгин айтханды. Полициячыланы аллай ишлери жууапха тартылмай къалмазгъа керекдиле, дегенди.

Николай ПРОЦЕНКО.

Адамларыбыз саулукъларына тышында багъаргъа нек итинедиле?

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Элбрусда уа медицинаны модернизациясыны чеклеринде тийишли оборудование сатып алыргъа быйыл район поликлиникага 200 минг, больницагъа 7 миллион, Элбрус посёлокда участка больницагъа уа 50 минг сом бёлюнгенди. Болсада бу ачха битеу керекли техникагъа жетерик тюйюлдю, деп белгилегенди Зумакъулланы Асхат.

Кёнделенде бла Элбрус элде больницаланы мекямлары эски болгъанлыда, алагъа капитальный ремонт этерге керекди. «2012 жылда КъМР-ни граждланларына хакъсыз медицина болушлукъ этиуге къырал гарантияланы юсюнден» программагъа тийишлиликде Тырныауз шахарда больница кюндюзгю стационар кетерилгенди. Андан сора да, терк медицина болушлукъ берген службаны 5 машинасы барды, аладан 4-сю уа жарасузу халгъа жетгенди, ол санда «Реанимобиль» да.

Зумакъулланы Асхат башчылыкъ этген къауум этген эсгертиуледе больницаланы тапландырыугъа къошакъ ачха бёлюргге, врачланы усталыкъларын ёсдюрюргге, кадрла бла жалчытыргъа, санитар транспорт эм медицина оборудование сатып алыргъа кереклиси белгиленеди.

Къабарты-Малкъарда жашагъанла саулукъларын республикадан тышында багъаргъа излегенлери баямды. «Мен кёп болмай Ессентукиде болгъанма, анда саусузланы 80 проценти бизни республикадандыла. Ол а врачларыбызны билимлерин ёсдюрюргге онг болмагъаны бла байламлыды, дегенди Зумакъулланы Асхат.

Амалыкъчылыкъ этгенлерине ишекликде тутулуп тургъан изоляторлада (ИВС) аланы праволары къалай сакъланнганын комиссияны членлери май айда тинтгендиле. Андан ачыкъланнганыча, биогюнлюкде республикада 9 изолятордан жаланда 6-сы ишлейди. Чегем эм Черек районлада учреждения «Амалыкъ» иши этгенине ишеклиде тутулгъан жерлерини юсюнден» деген федеральный законнга келишмегенлери бла байламлы жабыгъанлыда.

Комиссияны членлери уа бу учреждениялада медицина болушлукъ къалай къуралгъанын сюзгендиле. Тутулуп тургъанланы оюмларын билир мурат бла уа аланы араларында соруу барыгъанлыкъ. Анга 85 адам къатышханды, ол санда тиширыулу, эр кишиле да. Аланы арасында тыш къыраллыла да бар эдиле. Алай бла, соруудан ачыкъланнганыча, анга къатышханланы 93 проценти праволарына бузукълукъ этилмегенин айтхандыла, 2 проценти уа эркинликлери сакъланмагъанын чертгендиле, энтта 3 проценти уа бу соруугъа жууап бералмагъандыла.

Сизни саулугъугъузгъа неда жашауугъузгъа къоркъуу болса, аны юсюнден биринчи кимге айтырыкъса деген соруугъа уа тутулгъанланы 20 проценти ИВС-ни башчысына, 12 процент а прокуратурагъа, дегендиле. Алай бла изоляторлада тургъанланы 71 проценти анда халгъа тарыгъыулары болмагъанын чертгендиле.

Жыйылыуда дагъыда комиссияны быйылны биринчи жарымында этилген эсгертиуле къалай толтурулгъанлары да сюзюлгенди. Аны кезиулю жыйылыуу октябрьде бардыыллыкъды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Законнга сыйынмагъан тыш къыраллылагъа уллу тазир тёлерге тюшерикди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Аны бла бирге тыш къыраллыланы эркинликлери да сакъланырча мадарла этиледиле. Сёз ючюн, иш бериучюле бла ушакъла бардырыладыла, алагъа миграция законодательствону жорукъларын бузгъан къаллай жууапха тартылгъаны ангылатыладыла.

Полициняны участка уполномоченныйлери, акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла инспекторла уа окъуу юйлеге сакъдыла, неформальный биригиулени, экстремист халлы жаш тёлю группировкаланы ачыкълаугъа, тыш къыраллы студентлереги миллетчилик этиуню жолун кесиуге артыкъда энчи эс бурадыла. Битеу да Къабарты-Малкъарда окъуу юйледе 441 тыш къыралы студент барды.

Къысталыргъа деп оноу этилген тыш къыраллыланы асламысы РФ-ден кетерге унамагъаннлары бла уллу проблема саладыла. Арт заманда паспортларын тас этген (букъдургъан, жыртхан, жокъ этген) граждланлы саны кёп бола барады. Адамны инсанлыгъына шагъатлыкъ этген къагъыт жокъ эсе уа, ани правогъа бузукълукъ этгени ючюн жууапха тартыргъа онг болмай къалады. Болсада ол жаны бла иш барады эмда таматала аны дайым да контрольда тутадыла.

Республиканы жеринде миграция службада ишлегенле тамамлагъан оператив-профилактика жумушланы юсюнден а Алексей Харьковский айтханды.

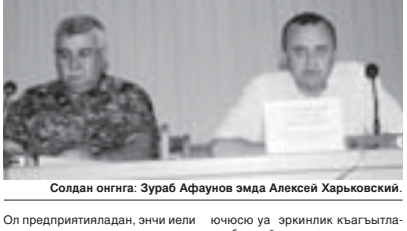

Солдан онгнга: Зураб Афаунов эмда Алексей Харьковский.

Ол предприятияладан, энчи иели эмда чекленген жууаплылыкълары болгъан организацияладан да къайсылары тинтилгенлерин эсгертгенди. Быйылны къалгъан алты айында да алада кезиулю тинтиуле бардырыргъа белгиленнгенин билдиргенди. Ала бла бирге розница сатыу-алыу объектлеге да къараллыкъды, деп чертгенди ол.

Миграция законодательствогъа бузукълукъ этилмези жаны бла 2018 тинтиу бардырылгъанды. Ол кезиуде «Черек-1» ООО-да Вьетнамдан беш адам РФ-ни жеринде законсуз тургъаны, аладан экиси законсуз ишлегениачыкъланнганды. Аны бла байламлы бу предприятие административ жуапха тартылгъанды. Анга 1750,0 минг сом тазир салынгнганды.

«Империя» коллектив фермер мюлк тинтилгенде, анда Узбекистандан 34 адам низамгъа бузукълукъ этип тургъаны, аладан ючюсю уа эркинлик къагъытлары болмай ишлегенлери ачыкъланнганды. Ол тыш къыраллыла барысы да эмда аланы ишге алгъанла жууапха тартылгъандыла. Битеу да 1545,0 минг сом тазир салынгнганды.

Оператив-профилактика ишлени кезиуюнде миграция законодательствогъа 1431 бузукълукъ этилгени ачыкъланнганды. Битеу да 4811,0 сом тазир салынгнганды, 2255,0 сом а алынгнганды. Республикадан 87 адам кетерилгенди, эки адамны депортация этиуню юсюнден оноу этилгенди. РФ-ден къысталгъан тыш къыраллы граждланла Россейни жерине къайтып келмезча мадарла да этиледиле. Ала экинчи кере тутулсала, административ жууапха андан да къаты тартыладыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъанды.

ЖАНГЫЧЫЛЫКЪ

Толу пенсия алырючюн...

Урунууну министерствосунда пенсия реформаны жангы проектин жарашдырыгъандыла. Озгъан кюнледе аны Правительствону къарамына бергендиле. Урунууну министерствосуну чиновниклери толу пенсияланы жаланда 40-45-шер жыл ишлегенлеге берирге керекди, дейдиле.

Президент Владимир Путин пенсиягъа чыгъыуну жыл саны кёбейтиллик тюйюлдю, дегенди, битеу экспертле алай болмай къаллыкъ тюйюлдю деп эселе да.

- Властыла аны бек тапчыкъ этерле, пенсиягъа чыгъыуну жылларын кёбейтмезле. Аны стаж бла алышындырырла. Кёп пенсия алыргъа сюе эсенг, кёп жылланы ишле, сюймей эсенг ишлерге, пенсиягъа 55 неда 60-жыллыгъында чыкъ, алай этсенг а, аз пенсия аллыкъса. Алайды да, былайда жууаплылыкны чиновникле гражданланы боюнларына саллыкъдыла.

Дагъыда бир жангылыкъ-Урунууну министерствосу Россейде болжалдан алгъа пенсиягъа чыгъыуну жашаудан кетерирге керекди, дегенди. Чиновникле этген тергеулеге кёре, ол бюджетни жетишмеген кесегин азайтырыкъды.

Алыкъа ала башламчылыкъладыла. Тюрлениулени проектин быйылны 1-чи октябрине дери къабыл этер мурат барды.

Интернет.

Документле

Хакулов Мурат Хасанбиевични Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню председателини орунбасарыны къуллугъуна салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 100-чю статьясыны 1-чи кесегини «з» пунктуна эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 8-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Хакулов Мурат Хасанбиевични Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню председателини орунбасарыны къуллугъуна салыргъа.

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар, 2012 жылда 26-чы июньда, №1181-П-П

Бозиев Владимир Натбиевични Къабарты-Малкъар Республиканы Лескен районунда 2-чи номерли сюд участканы жарашдырыучу судьясына салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 100-чю статьясыны 1-чи кесегини «и» пунктуна,117-чи статьясыны 3-чю кесегине эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы жарашдырыучу судьяларыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 6-чы статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Бозиев Владимир Натбиевични Къабарты-Малкъар Республиканы Лескен районунда 2-чи номерли сюд участканы жарашдырыучу судьясына юч жылгъа салыргъа.

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар, 2012 жылда 26-чы июньда, №1182-П-П

Кривко Михаил Николаевични Къабарты-Малкъар Республиканы Прохладна районунда 1-чи номерли сюд участканы жарашдырыучу судьясына салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 100-чю статьясыны 1-чи кесегини «и» пунктуна, 117-чи статьясыны 3-чю кесегине эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы жарашдырыучу судьяларыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 6-чы статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Кривко Михаил Николаевични Къабарты-Малкъар Республиканы Прохладна районунда 1-чи номерли сюд участканы жарашдырыучу судьясына беш жылгъа салыргъа.

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар, 2012 жылда 26-чы июньда, №1183-П-П

Марков Юрий Алексеевични Къабарты-Малкъар Республиканы Май районунда 1-чи номерли сюд участканы жарашдырыучу судьясына салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 100-чю статьясыны 1-чи кесегини «и» пунктуна, 117-чи статьясыны 3-чю кесегине эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы жарашдырыучу судьяларыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 6-чы статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Марков Юрий Алексеевични Къабарты-Малкъар Республиканы Май районунда 1-чи номерли сюд участканы жарашдырыучу судьясына беш жылгъа салыргъа.

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А.
Нальчик шахар, 2012 жылда 26-чы июньда, №1184-П-П

КъМР-ни Черек районуну администрациясыны эмда КъМР-ни Черек районуну Къашхатау шахар поселениясыны жер-жерли администрациясыны араларында компетенцияны юсюнден даулашлары бла байламлы ишни тохтатыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню

ОНОУУ

Нальчик ш. 2012 жылда 26-чы июньда

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюю аны председатели А.С.Геляховну, судьяла Ю.М.Кетовну, Г.Н.Адамовну, З.Х.Мисроковну къауумунда «Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню юсюнден» КъМР-ни Законуну 33-чю статьясына кёре ишни сюдде тынгылаугъа хазырлагъан судья Г.Н.Адамовну билдириюине тынгылан, былай тохташдыргъанды:

КъМР-ни Черек муниципальный районуну администрациясы Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюнден бир даулаш вопросну тамамларын, А.М.Батчаевге за выслугу лет пенсиясын тёлеуге ачха къайсы бюджетден бёлюнюрге, пенсиячыны энчи иши да къайда турургъа кереклисин ангылатырын тилегенди.

Черек муниципальный районну жер-жерли администрациясыны тилегини законлу сылтаулары болгъанлары себепли КъМР-ни Конституция Сюдюю аны къараугъа алгъанды.

Бу иш Сюдюню тынгылауына хазырлана туруп, КъМР-ни Черек районуну администрациясы А.М.Батчаевни пенсиясы бла байламлы ишни Къашхатау шахар поселениясы администрациясы кесине алгъаны эмда анга мындан ары къарагъа кереклиси болмагъаны себепли тилегин артха алыргъа сюйгенини юсюнден билдиргенди.

КъМР-ни Конституция Сюдюне обращениясы бергенле аны Сюд КъМР-ни Черек районуну администрациясыны эмда КъМР-ни Черек районуну Къашхатау шахар поселениясыны жер-жерли администрациясыны араларында компетенцияны юсюнден даулашларына къарап башлагъынчы артха алгъанлары себепли ол тохтатылыргъа тийишлиди.

Башында айтылгъан шартлагъа эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню юсюнден» КъМР-ни Законуну 28-чи статьясына таянып, Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдю оноу этгенди:

1. КъМР-ни Конституция Сюдюне обращениясы бергенле аны Конституция Сюд КъМР-ни Черек районуну администрациясыны эмда КъМР-ни Черек районуну Къашхатау шахар поселениясыны жер-жерли администрациясыны араларында компетенцияны юсюнден даулашларына къарап башлагъынчы артха алгъаны себепли аны бла байламлы ишни тохтатыргъа.

2. Этилген оноуну юсюнден бу иш бла байламлы болгъанлагъа билдирирге.

3. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню оноуун «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман» газетлеге басмаларгъа тийишлиди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдю
Нальчик ш., 2012 жылда 26-чы июньда, №2-О

Телевидение бериуле бютюн сейир болурун излегендиле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Битеу айтылгъанны Зарина Канукова бериуле адамлагъа тапсыз заманлада - эртденликде бла тюшде - кёргюзтюлгенлерин къошханды. Ведущийлеге дикциялары, сыфатлары бла байламлы ишлерге, студияланы тап жасаргъа кереклисин белгилегенди. Ол музыкалы алгъышлаула да асыры кёп болгъанларына, аланы къуралыуларына да эс бургъанды. Телевидение бла болумну юсюнден кеслерини оюмларын Жамауат палатаны членлери Атмырзаланы Магомет бла Созайланы Ахмат да айтхандыла.

Жыйылыугъа КъМР-ни жаш тёлюню ишлери жаны бла министри Султан Хажироко да чакъырылгъан эди. Ол жаш тёлю бериулени санын ёсдюрюрге, баш магъаналы юйретиу темагъа берирге керек болгъанын айтханды эм телевиденияны ишчилерине жетишимле тежегенди.

КъМР-ни Жазыучуларыны союзуну башчысы Хачим Кауфов а, миллет тилле унутула баргъанлары бла байламлы жарсыуун айтып, алада бериулени саныны кёбейтирге предложение этгенди. Ол да музыкалы алгъышлаула эфирни асламысын алгъанлары, алада бир кибик композицияла кёргюзтюлгенлерин чертгенди.

Башда айтылгъан критика бла байламлы КъМР-ни Асламлы информация органланы ишлери жаны бла кыырал комитетини башчысы Мухадин Кумахов оюмун билдиргенди. Биз бусагъатда битеу кемчиликледе телевиденияны терслейбиз. Алай анчылагъа керекди, ол жаланда тёгеректеги жашауну суратлайды, аны иши жашауда болумлагъа кёре къуралады. Бизде ол энди айныып башлагъанды. Телевиденияда миллет тилле унутулуп бармайдыла, кесигиз кёргенликден, малкъар, къабарты тилледе бериуле яр кюнде да боладыла. Тилге уа бек алгъа ата-анала юйретирге керекдиле сабийлерин.

Музыкалы алгъышлаулану юслеринден айтханда уа, ала, биринчиден, талай къорончланы жабаргъа болушадыла. Экинчиден а, алада бизни артистлерибизни халкъ кеси сайлагъан жырларын бередиле. Бир бериу эфирге чыгъар ючюн, уллу иш этиледи, ол талай инстанциядан ётеди. Телевидениябызда бусагъатда болум къыйыныракъды. Журналистле кеслерин аямай ишлейдиле. Кадрланы юслериндеи айтханда уа, бу соруу шёндю тинтиле турады, дегенди ол.

Жыйылыуну ахырында комиссия тийишли органлагъа рекомендацияла иргенди. Ол санда энчи Чыгъармачылыкъ совет къурагъа, дикторланы, режиссёрланы, журналистлени, башха кадрланы хазырлау бла байламлы программа жарашдырыргъа, бериулени юсюнден жамауатны оюмун тинтирге.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

ТЁГЕРЕК СТОЛ

Бир киши да къысыулукъ сынамазча

Бу кюнледе республикада эгинчи кере бардырылгъан жаш тёлю форумну чеклеринде кёзледен къыяулуланы Россей обществосуну Къабарты-Малкъарда регион бёлюмюнде «Доступная среда 2011-2015 деген Федеральный целевой программны жашауда бардырыуда жаш тёлю биригиулени магъаналары» деген ат бла «тёгерек стол» болгъанды.

Жыйылыуну регион бёлюмюню таматасы Черкесланы Лариса ачханды. Ол бу проект 2011 жылда РФ-ни юч субъектинде пилот халда алынгъанын билдиргенди эм 2013 жылдан бери хар къайда да жашауда бардыыллыгъынангыларгъанды.

Ызы бла Лариса Иссаевна сёзню кёзден къыяуланы Терк район биригиуюню председатели Арсен Бжинаевге бергенди. Ол, Россейде 6 миллиондан артыкъ инвалид болгъанын белгилеп, аланы жашау кыйынлыкъларгъа тапсыз болумла тюбетгенлерин чертгенди. Адам сакъатлыгъын бир кишиге да керек болмай къалгъан кезиуюнде бютюнда бек сезеди. Бизни республикада уа ала, жарсыугъа, жашаудан айырылып къалгъанчадыла, дегенди.

Къабарты-Малкъарда алайла юч минген асламдыла. Аланы арасында бийик, орта профессионал билимлери болгъанла да бардыла, алай ала ишлерча жерле уа жокъдула.

Докладчы къыяулуланы асламысыны жашау этерге жарарыкъ не аз да билимлери болмагъанын да чертгенди. Нек дегенде республикада аллай сабийле жюрюрча не энчи садикле, не школла жокъдула. Ата-анала уа аланы билим берируню бирси саулукълу жашчыкъла бла къызчыкъла учреждениялыча жиберирге сюймегенлеринангылатхандыла. Алагъа ахшы психолог да керекди, дегенди.

Залда олтургъан Нальчикде ючюнчю номерли интернат школну коррекция классларыны устасы да ол оюмну тюзге санап сёлешгенди. Алай «тёгерек столгъа» келген анала уа ол акъылда тюйюлдюле. Аланы бир-бирлери кеслери да кёзлеринден къыйналадыла эм сабийликлеринде республикада алагъа деп энчи ишлеген школда окъугъандыла. Бирсиле уа, саулукъулла бла бирге школгъа жюрюп, артда къалай къыйналгъанларын билдиргенди эм 2013 жылдан бери хар къайда да жашауда бардыыллыгъынангыларгъанды.

Ызы бла Лариса Иссаевна сёзню кёзден къыяуланы Терк район биригиуюню председатели Арсен Бжинаевге бергенди. Ол, Россейде 6 миллиондан артыкъ инвалид болгъанын белгилеп, аланы жашау къыйынлыкъларгъа тапсыз болумла тюбетгенлерин чертгенди. Адам сакъатлыгъын бир кишиге да керек болмай къалгъан кезиуюнде бютюнда бек сезеди. Бизни республикада уа ала, жарсыугъа, жашаудан айырылып къалгъанчадыла, дегенди.

Къабарты-Малкъарда алайла юч минген асламдыла. Аланы арасында бийик, орта профессионал билимлери болгъанла да бардыла, алай ала ишлерча жерле уа жокъдула.

Докладчы къыяулуланы асламысыны жашау этерге жарарыкъ не аз да билимлери болмагъанын да чертгенди. Нек дегенде республикада аллай сабийле жюрюрча не энчи садикле, не школла жокъдула.

Мекямлагъа кирген жерледе пандусла болмагъанларына, алайда атлауучла болгъанларын аз кёрген адам эслерча, аланы башында бла тюбюндеги тапкалары жарыкъ тюрсюнлю бояу бла боялмагъанына харсыгъанды. Аны сау адам игиангыламагъанлыкъгъа магъанасын, кёзлеринден къыйналгъанла жыгъылып, бютюнда къыяу табагъра боллугъун чертгенди.

Андан сора да, къырал мекямлада ала адамладан соруп, ала да аланы инвалид болгъанларын билмей, хыны жууап этмезча, кабинетледе Брайльни азбукасына кёре жазылгъан табличкала болсала тюздю, дегенди. Аллай табличкала остановкалада жаращдырылсала да, хата боллукъ тюйюл эди. Ала бла бирге уа водитель, остановкаланы айтып, машинасын аллай сюрсе, светофорлада да таууш информацияла эшитилирча этилсе, къыяулугъа бютюнда тынч боллугъун белгилегенди Юрий Иссаевич.

КъМР-ни Жаш тёлюню ишлери жаны бла министри Султан Хажироко барыбыз да бир бирибизни проблемаларыбызгъа уллу кёллю болмай, жыйылыуда белгиленген рекомендацияланы тийишли жерлеге жиберирге кереклисин белгилегенди. Социальный проектле бардырылсала, жашауубуз толуракъ боллукъду. Ишлерге керекди. Хар затны да бир жолгъа этип къойгъан тынч тюйюлдю, алай тынгылы ишлерге бардырсакъ, ол бираздан кёзге кёрюнюрюкдю.

КъМР-ни Парламентини Жаш тёлю палатасыны келечиси Асемир Кармов кёзлеринден къыяулугъа энчи сайт ачаргъа сюйгенин билдиргенди. Анда ала орус,, малкъар, къабарты тилледе жангылыкъларгъа, аудио китаплагъа, радиогъа тынгылаялыкъдыла. Андан сора да, компьютерге юйренирге, аудио китапла жаны бла болушлукъ кереклилиге болушургъа хазыр болгъанын билдиргенди. Бу затла барысы да хакъсыз этилликлерин даангылатханды.

КъМР-ни Жамауат палатасыны келечиси Николай Маслов Сокъурланы биригиуюню республикада бек иги заманын эсге тюшюргенди. Ол КъМР-де аты айтылгъан учреждение эди, аны продукция чыгарыргъа эм аны сатаргъа онглары да бар эдиле, дегенди.

-Бюгюнлюкде биз жаш тёлюню юсюнден айтханыбыз-ол тюздю. Нек дегенде ала бизни тамблагъы кюнюбюздюле. Бу проект жарашдырылгъанлы эки жыл озгъанлыкъгъа, жукъ этилмегенине мен бек жарсыма. Бюгюн айтылгъан проблемаланы барысын да тийишли министерстволагъа къагъыт жаращдырып жиберирге керекди. Бу «тёгерек столну» хазырлагъаныгъызны да иги этгенсиз. Къуру кеси къазаныгъызда къайнап турмай, жарсыуларыгъызны юсюнден бирсиле да эшитирча, айта турургъа керекди, -деп къошханды Николай Александрович.

Ахырында «тёгерек столгъа» жыйылгъанла Сокъурланы биригиуюнде болгъан тюрлю-тюрлю кружоклагъа жюрюгенле хазырлагъан концертге къарагъандыла. Ала Татарстанда бардырылгъан «Халкъны жюреги» деген фестивальда ючюнчю жерге тийишли болгъан Заидланы Муратны айтыуунда малкъар жырлагъа бютюнда сюйюп тынгылагъандыла.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

Акция

Ийнаныргъа, сюерге, жашаргъа юйретедиле

Россей Федерацияны Къыйын жашау болумгъа тюшген сабийлеге болушуну фондуну, Кеси ыразылыкълары бла бу ишге себеллик этиу жаны бла ведомствола аралы координация советини, Гражданланы социальный политикалары, урунуу халлары эмда жашауларыны качествоу жаны бла жамауат палатасыны башламчылыкълары бла «Добровольцы – детям» деген чакъырыу бла Къабарты-Малкъарда жюрек халаллыкъны сау айны ичинде бардырылгъан акцияны бошалгъанды. Аны мураты - кеси ыразылыкълары бла къуралгъан биригиулени, учреждениланы бла организацияланы кючлери бла инвалид сабийлеге, ол санда интернат учреждениялада тургъанлагъа, къыяулу сабийле ёсдюрген юйюрлеге болушууду. Ю ишде баш магъана къыйын жашау болумда тургъан сабийлени социализациялауду эмда саулукълу тенглерини обществоларына кьоюлуруча этиуду.

Акцияны Элбрус районну Билим бериу управлениясыны таматасы Моллаланы Сюлемен башчылыкъ этген кыурау комитети бир къауум ишлени бардырыу жаны бла кёп зат тамамлагъанды. «Мен дунияны тюрлендирликме» - Кёнделенде тёртюнчю номерли орта школну мурдорунда бардырылгъан ачыкъ чыгъарыуну эмда ол бла бирге къыйын жашау иллуяланы юсюринден барысы да бирге къуяныл жырлагъандыла. Андан сора, викторинагъа къатышып, чыгъармаланы авторлары кимле болгъанларын бары да бирден айтхандыла.

Акцияны бошалыууна аталгъан къуянчлы жыйылыуну эгинчи кесеги ачыкъ майданда бардырылгъанды. Сабийле, къауумлагъа биригип, плакат ватманны, фломастерлени, тюрсюнлю карандашланы, мелни хайырланып, «Ийнаныргъа! Сюерге! Жашаргъа!» – деген ат бла бирге хазырлагъан проектлерине кёре ишлегендиле. Аланы презентациясыны кезиуюнде сабийле чыгъармачылыкъ иш бла бирге кюреше, кеслерини сезимлерин, эмоцияларын, не затны сюйгенлерин ачыкъчыл билгенлерин кёрпютгендиле. Ахырында ала «Зовут меня в Балкарию», «Элбрус красавец» деген сюйген жырларын бирден жырлагъандыла.

Акцияны чеклеринде Тырныауузда биринчи номерли лицейде «Энчи сабий» деген ресурс араны мурдорунда «Кесинги хорла» деген спорт байрам болгъанды. Анга алты жыллары болгъан, андан да тамата жыл сандагъыла къатышхандыла. Байрамгъа омакъ жарашдырылгъан спорт майданнга эришгенледен сора да, анала, чакъырылгъан къонакъла келгендиле. Билим бериую муниципальный учрежденияларины школгъа дери бёлюмлерини физкультурадан устаслары жарашдыргъан программа магъаналы болгъандан сора да, сабийлени физический эмда психоэмоциональный онгларын да эсге алгъанды. Ала бийрукъну бир кибик тынгылы толтургъандыла, алагъа къарагъанла уа: «Аперим, Аперим!» - деп, кёллерин кётюргенлей тургъандыла. Бир бирни ангылау, шуёхлукъ эмда бирлик хал бийлик этгенди мында.

Эришиулени кезиуюнде сабийле хорларгъа итиниулюклерин, команда тириликлерин, жигитликлерин, бир бирге болуша билиулерин кёргюстергендиле. Алагъа саугъала да берилгенди: футбол топла, ракетала, бадминтонгна, теннисге ракеткала, скакалкала, дагъыда башха затла, аладан сора да, «Хорламгъа итиниулюк ючюн» деген номинацияда - грамотала. Жыйылгъанланы барысына да, уллусуна, гитчесине да, кюнню, кьууанчны бла саулукъну белгисича, апельсинле да бергенди.

- Жюрек халаллыкъны «Добровольцы – детям» деген акциясын бардырыугъа Элбрус районну жамауаты да иги болушханды, - дегенди итогланы чыгъара, аны координатору, Билим бериу управлениясы специалисти Моллаланы Зарета – Энчи айтханда, аз вольтлу аппаратура заводну, ДОССАФ-ны жамауат-кыырал организациясыны жер-жерли бёлюмюню, сюд приставланы службасыны, «Горгазны», адамланы иш бла жалчытыу араны, Урнуу эм социальный айнытыу управлениясы, Культура управлениясы, ара библиотека системаны башчылары – Байзуллаланы Къурманбий, Хаджиланы Руслан, Таумырзаланы Мурадин, Алий Губжоков, Османланы Лариса, Мирзоланы Замрат, Толгъурланы Жаннет, Тебердиланы Лейла бизге кьоллариндан келген болушлукъну аямагъандыла.

Тырныауузда биринчи номерли лицейни, бешинчи номерли гимназияны, ючюнчю эм алтынчы номерли орта школланы, Кёнделенни тёртюнчю номерли школуну окъуучуларыны, районну Тиширыу советини, администрациясыны бла жер-жерли самоуправлениясыны советини юсюринден да кёп ариу сёз айтыргъа тийишлиди. Алагъа сабийлени бла аланы атааналарыны, кыурау комитетни, битеу да жамаатны атларындан сау болсуна дерге сюйбю. Аланы халаллыкъ бла байламлы хар сабийге да жашаргъа эмда насыплы болургъа бир кибик тенг онгла берген огъурлу ишлери бизни обществобузну ахшы тёресине айлансын.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.
СУРАТДА: акциягъа аталгъан ишлени бардыра тургъан кезиу.

ЖУРНАЛИСТНИ САГЪЫШЛАРЫ

Марда болупму къалыр?

Белгили украинлы поэт эм жамауат къуллукъчу Борис Олейник, бир жолда телевизор бла сёлеше, адамлыкъ багъаланмаса, не тюрлю аманлыкъларгъа да жол кенг ачылып къалады, адам терс иши ючюн, бети кьызарып, жюреги къыйналмай эсе, масхапсыз демеклик олду, дегенди. Андан бери бу адепли, тюзлюкню, тенгликни сюйген адамны ол терен оюмлу сёзлери эсимден кетмедиле.

Бусагъатда хар атлагъан атламынг сайын къаллай бир былхымсызлыкъ, кёресе жамауат жашауда. Ала былай кёп неликден боладыла? Нек жокъду бир чек адамлыкъны багъалаугъа? Аллай соруула кёпдюле, алагъа ат башындан жууап тапхан къыйын тюйюл эсе да, жашауда гюнахсыз, айыпсыз, закондан чыкъмай ёмюр сюрген а тынч тюйюлдю. Аны ючюн а жамауат жашауну жорукъларына боюн салмауду, хар ким кесим деген болмаса, тёгерегинде адамланы сёзлерин, оюмларын къулагъына алмауду. Аны киши бла иши жокъду, анга тап болсун ансы, халкъны сабаны къаран окъуна къалсын. Ол а масхапсызлыкъны башы шыналарындан бирлериди.

Андан тюйюлмюю урууну коллективледе бир-бир оноучула, кеслерине уллу юйле ишлетип, къыралны махсачыгъа омакъ автомашинала алып, кабинетлерин сыйлы мебель бла жасап, хуржунларын ахчадан толтуруп, ишлеген адамла уа милдеу хакъ алгъанлары. Аллай масхапсыз мюлк иеле, къуллукъчула окъуна, сёзде хар зат да ишлеген адамлагъа таплыкъгъа къуллукъ этерге керекди, дейдиле да, ырысхы, юлеширге тюшсе уа, Насра Хожа этиучюлей: «Бу да, ол да, барысы да мениките, къалгъаны бар эсе уа – сизники» деп къойгъанларын.

Алай бла биреу бай, къалгъанла уа жарлы бола барадыла. Биреуни къыйынлары бла ырысхы къоллу болгъанла аны улуу намысха, насыпха санай эселе да, ала адетсиз адамладыла, деп айтыргъа эркинбла.

Адамсызлыкъ, жаланда мюлк, ырысхы бла байламлы болуп къалмай, къылыкъ, бла да ачыкъланады. Таулу юйюрде гитче уллуну намысын кёрмей эсе, жууап къайтара эсе, сылыкъ сёзле айтып, осал юлгю кёргюзте эсе - ала барысы да масхапсызлыкъдыла. Жамауат жыйылгъан жерде кесин тап жюрюте билмеген эр кишиле, тиширыула, жаланда кеслерини сыйларан тюшюрюп къоймай, юйюрлерине, тукъумларына, эллерине, миллетлерине айып келтиредиле, къатларында ёсюп келген жаш адамларгъа осал юлгю кёргюзтедиле. Андан уллу масхапсызлыкъны къайдан табарыкъса? Ёзю ючюн, эллерибизде кёп адам ичгите берилгенди деп жарсымагъан хазна адам кёрюнмейди. Болсада ол алай нек болуп барады деп, сагъыш этген, ани чурумун кёре билген а жокъ.

Адамны жашауун отха кёмген, саулугъун осал этген ичгиден кесин тыялмагъан киши масхапсыз, былхымсыз тюйюлдю деп ким айталлыкъды. Аны айлайлыгъын кёре тургъанлай, бир-бир атала, анала кеслери башчы боладыла юйюрде ичги жюрююне. Ала, шайтан сууну ичмеген эр киши кишимиди деп, аны улуу даражагъа санайдыла. Бек сейири уа, ичги къанларына синге барганын заманында сезалмай, кёпле ахырында алкоголикле болуп къаладыла. Бу къыйын аруудан къутулургъа уа аланы къолларындан келмейди.

Алгъын заманлада от жагъада къазан къатына баргъан, къарны бла айыпп алгъан уллу бедишге саналгъанды. Энди уа алай этгенлени даражалары окъуна кётюрюледи. Алай эсе, алгъынныгы айыплы ышналгъа энди башха тюрлю багъа бичиледи. Ол а масхапсызлыкъгъа жол ачыла баргъанын кёргюзтеди.

Тизгинин жыйып, жамауатха къошулмагъан, заманында ишчи жерине табылмагъан, экеу сёлеше тургъанлай, аланы ауузларына чапхан - ала барысы да былхымсызлыкъдыла. Автобусда, троллейбусда, орамда да уллу къычыырып сёлешиу, сылыкъ сёзле айтыу къалай эриши кёрюнеди тышындан къарагъанлагъа. Бизни бир-бир жашларыбыз а ол жанына сакъ тюйюлдюле. Аланы юслери бла битеу миллетге айып келгенин эсге алмайдыла. Биринчиден, кеслерин багъаламайдыла, экинчиден, ата-аналарына айып саладыла, ючюнчюден, халкъланы миллетлени келечилерини арасында хурметлерин даражасын тюшюредиле.

Къуянчлада, ёлюм болгъан жерледе да масхапсызлыкъ этгенле кёп тюбейдиле. Сёз ючюн, киеу кёргюзтюрге жангы жууукъларгъа атланыргъа тюшсе, киеу нёгерле кюндюз сагъат бирге келирге деп сёз таууссала, жыйылгъан а сагъат бешге кючден этедиле. Быллай уллу кёллююк, мени акъылыма кёре. Аллай бир кыйынмыды айтылгъан заманда, намыс бла келген, бу сыйлы жумушну айыпсыз тындыргъан.

Бир затда сёзюне табылмаса адам, башха затда да ол кылыгын этмей къоймайды. Алай бла кылыкъсызлыгъын кёргюзтеди. Аны уа башхаларгъа да уу жетеди. Адамла аман ышанланытеркъ аладыла игиледен эсе.

Тойлада кьонакъ къангагъа аш салгъан заманда окъуна бир-бирде масхапсызлыкъ, былхымсызлыкъ эсленеди. Адамла, бир бирлерине эришип, не кьадар кёп тюрлю ашарыкъла саладыла столлагъа. Аллай бир ашны ашап турурча, желмауузламыдыла келген кьонакъла. Иги сыйлап, жангы жууукъланы кёллерине жетер ючюн, этге болурла алай. Болсада аны да бир мардасы, чеги болургъа керек тюйюлмюю да? Къаллай бир сыйлы ашарыкъла зыраф боладыла аллай жерледе. Ол да масхапсызлыкъданды ансы, адамны кыйынын анкъ тюпге малтау, туз тыржынны къачан ыспассыз этиу къалыр эди.

Адеп-къылыкъ жюрюген къыраллада азыкъланы уллу табакъла бла столгъа саладыла да, хар ким аладан ашаялларыларыча бирни алып, аны тауусуп, тойсала, башхагъа узалмайдыла. Ол заманда къонакъла да токъ, зырафлыкъ да жокъ, жууукъ юлюшлеге да тап. Былайда бирле, кимни не иши барды, хар ким онгуна, билгенине кёре аш къангала жарашдырадыла дерге да болурла. Ол алай тюйюлдю. Миллет бир эсе, аны аманы, игиси да халкъгъа бирден жетеди. Миллетни иги адетлери, тёрелери не кьадар кёп болсала, хар юйюрге, адамгъа да аллай бир игиди.

Бюгюнгю жашауубузну къайсы жанын алсакъ да, аллай масхапсызлыкъла, кёпдюле. Бютюнда бег а ёлюм болгъан жерледе адамланы кеслерин жюрютгенлерине къарасанг, кеси кесингден кёлюнг чыгъады. Нек? Биринчиден, ёлюкню асырай турып, дууагъа келгенлени бир-бирлери бизни ахлубуз, танышыбыз, жер тюбюне тюшеди, биз аны бир заманда кёрлюк тюйюлбюзден мудах болурну, бушуу этерни орунуна, кьабыргъа топуракъ къуюлгъунчу тёзмей, терен ушакъгъа кирирле, чам, лакъырда этерле, кюлюрле. Аллай жерде ёлгеннге бушуу этмей эсенг да, сауланы айыпларыпдан уял, дерге нек жарамайды.

Экинчиден, бушуу болгъан жерледе ёлген адамны къаршы жууукълары, тура жерде туруп, келгенлени къайгъы сёзлерин алыргъа керекдиле. Бизни бир-бир адамларыбыз, кеслерини билмечиликлеринденмиди огьесе анга магъана бермегенлемиди, ол затха уллу кёллюдюле. Къалай-алай болса да, аллай кюнледе да,адетге, тёреге кёре бушуу этилсе, низам болса, жамауатдан ыразылыкъ табылыкъды.

Ючюнчюден, дин ахлула - иймамла - ёлюкню юсюнде гюнахлы ише этилмесинде деп не кьадар айтып тура эселе да, хазна киши аны эсге алмайды. Мени акъылыма кёре, ол да масхапсызлыкъны, былхымсызлыкъны бир шартыды. Куранда айтылгъан затла бизге жашау жорукъла эселе, анда болмагъан, айтылмагъан затланы чыгъарып, ауушханнга сууаплыкъгъа деп угъай, саулагъа зауукълукъгъа деп аш къангала къуралып, ырысхы, мюлк юлешине эселе, ол да тюздю деп ким айталлыкъды. Ёлюмню юсю бла адамланы кёллерине жетерге, даража табагъра кюрешиу да, сёзсюз, масхапсызлыкъды.

Аллайла уа кёпден-кёп бола барадыла. Ол да адамланы шериатны жорукъларына уллу кёллюлюклерин, муслийман динни излемлерине сыйынмагъаннарын кёргюзтеди. Алай эсе, хар затха ырысхыны, байлыкъны юсю бла багъа бичиледи. Ол заманда уа не адамлыкъ, не низам, не адеп-къылыкъ кёзге кёрюнмей къалады. Бир жол да Исса файгъамбаргъа: «Ырысхыны, байлыкъны юсю бла диннге, Аллахха жол табыугъа боллукъмуду?» - деп соргъанларында, ол былай айтханды: «Тюени ийнени тешигине сукъгъанча, аллай бир къыйынды...»

Мюлкню, ырысхыны, байлыкъны аллай бир уллу кючю болгъан къадарда адамлыкъ даражаны сакълагъан, айхай да, тынч тюйюлдю. Болсада бизни халкъ эндиге дери адепни, къылыкъны, намысны бек уллу байлыкъгъа санай, жууукъну, тенгни кёлюне жетерге итинггенди. Аллай ниет хазнабызны мындан ары да сакълаялсакъ, келир тёлюлени алларында инсанлыкъ борчубузну толтурлукъбуз, миллетни кёп тюрлю масхапсызлыкъладан сакълаяллыкъбыз.

Бюгюнлюкде, ичгичилик, наркомания, саякълыкъ, мурдарлыкъ, уручулукъ дегенча, осал ишле кенг жайыла баргъан кезиуде уа, ол бек уллу борчду жер-жерни самоуправлениясы органларына, саулай жамаатха, артыкъда тамата тёлюге. Уллу аманлыкъла гитче хылиден башланганча, низамсызлыкъ этиую ахыры былхымсызлыкъ бла бошалады. Адам адеп-къылыкъдан, намыс этиуден бир тайса уа, анга не тюрлю айыпны ишледен кесин тыйгъан бек къыйынды.

Игилеге тенг болайыкъ, бедишликден сакълана билейик. «Дуния айыбы, ахыят азаныбдан къыйынды» деген таулу, баям, тюз жашау этиую кишиликге, даражагъа тергеп, масхапсызлыкъны, былхымсызлыкъны жаланда айыпха угъай, уллу аманлыкъгъа санагъанды. Алай эсе, чыныгы адамлыкъны жол нёгерге санагъанды, тёгерегиндегилеге огьурлулукъну нюрюнден юлюю этгенди, аланы жюреклерин тот басмасына себеп болгъанды. Аллайла биогюнлюкде бизни арабызда да аз тюйюлдюле, аланы кёре билейик, алагъа намыс берейик, аланы игиликлеринден, огьурлу ниетлериндан юлгю алайыкъ.

ТЕММОЛАНЫ Мухадин.

Билирге сюйгенлени клубу

Эркинликле жаны бла дельфинлени адам бла тенглешдирир умутлудула

Океанологла тенгиздеги къарындашларыбызны акъыл жаны бла конституциялары жарашдыра турадыла. Дельфинле, китле эм белухала бек акъыллы болгъанлары ючюн аланы эркинликлерин къорууларыкъ законну хазырлай башлагъандыла. Ол а алагъа «адам улугъа келишмеген инсанлагъача къараргъа» онг берликди. Ма аллай оюу этгендиле илмуну айнытыуну Америкалы ассоциациясы Ванкуверде бардырылгъан конференциягъа къатышханла. Документте онла бла саналгъан зоологла, биологла, философла эм жаныуарланы эркинликлерин къорулаучуна кьол салгъандыла. Жаныуарланы эркинликлерини юслеринден законопроектни Хельсинкини къауумунда болгъан, правову къорулаучу организацияланы алимлери жарашдырылкъдыла. Китлени эм дельфинлени къорулаучу британлы Обществону членлери да ол организациядадыла.

Специалистлени оюмларына кёре, китлеге ушаллары закон бла къорруулау аланы зоопарклада тутаргъа эркинлик бермегенден сора да, чабакъчыладан да сакъларыкъды эндиги закон. Китлени ёлтюрюучюлени мурдарлагъа санарыкъды. Алагъа къарагъа жолоучулукъ къураучула китлени жашаулары ючюн жууаплы боллукъдула. Нефть чыгъарыучу эм тенгизледе къурулуп ишле бардырыучу компанияла да ишлерин бу жаныуаргъа заран тюшюрмезча бардырыргъа борчлу боллукъдула.

Кертиси бла да, бу жаныуарла алай акъыллыламдыла, кеслерини конституциялары да болучра?

-Хау! Дельфинле оюмлай биледиле, ол себептен ала кюзгюре къарасала, кеслерин таныйдыла, ауургъанларына азыкъ ашатадыла, чабакъчыла алагъа аш берип турсала, алагъа да болушадыла, балары ёлселе, алагъа жарсыйдыла, тюз адамлача. Адамлача, алай эте билгенлерин ачыкълагъандыла алимле.Дельфинледе жарсыу эм интуиция ючюн жууаплы болгъан энчи нейронланы тапхандыла.

-Китле ушаллыла толу урчукъгъа ушаллы нейронлары бардыла, адамлада ала жарсыулукъ бла байламлыдыла,-дейди аланы тинтиную Фондуну доктору Ингрид Виссер (Жангы Зеландия).

Бу жаныуарланы мыйыларын тинтирге магнитнорезонанс томографны хайырланнгандыла, аланы мыйыларын маймуллану мыйылары бла тенглешдирип кёрюп ючюн.

-Дельфинни мыйысы адамны мыйысындан эсе уллуду, ауурлугъу бла уа адамны мыйысындан сора экинчиди, адамны ауурлугъун алып тергегенде,-дейди зоолог Лори Марино, Атлант университетни кьуллукъчусу (Джорджия). Аны айтханына кёре, шешабгун дельфинлени мыйыларны уллу жарым шарларыны къабукълары эм гомогенетика къабугъу уллуладыла, адамдан сора экинчи жерни алыргъа себеллик этедиле.

Аты айтылгъан дельфинлени тиллерини сёзлюгюн къураялдыкъларына ийнанадыла, аланы хайырланып, ала бла сёлеширча айтымла къурап, аланы «сёзлерин» суратлагъа айландырып, окъур муратлыдыла. Келечи-тилманч, транслятор-синтезатор эм приёмник компьютер боллукъду. Иш энди сёзлюкге келип тохтагъанды.

«Комсомольская правда» газетден.

Культура байламлыкъла

Шуёхлукъну кючлендирген атлам

Къулий Къайсын атлы малкъар къырал драма театр Чечен Республикада минг чакъы бир сабийге «Нарт Ёрюзмек» деген спектакльни кёргюзтенди. Аладан юч жюзю инвалидле болгъанлары себепли искусствобуз бла хакъсыз шагыйрейленнгенди.

Театрны мында ахыр гастрольлары отуз жыл алгъа болгъандыла. Энди эки республиканы арасында культура байламлыкъ жангыдан кючалыр деп ышнаныр чады.

Шёндюгю гастрольла Малкъар драма театрны директору Жангоразланы Мажитни эм Чечен драма театрны башчысы Рустам Милькиевни баш-ламчылыкълары бла къуралгъандыла.

«Къонакъбайла бизге Ачхой-Мартан районну негинде тюбеген эдиле. Туз, гыржын, алгъаш сёзле, миллет теноеуле эм жыра бла,-деген Жангоразланы Мажит.-Чеченни телевидениясы гастрольланы юсюнден тынгылы хапар айтханлай тургъанды. Абаданла Азияда таулуа бла къалай жашагъанларын эсгергенди. Адамлрыбыз бла жуукълукъ жюрютгенлерге да тюбеген эдик. Анда бизге къарындашларына, згечлеринеча, жарыкъ болгъанлары бек къуандыргъанды. Аллах айтса, мындан ары чеченлиле спектакльлери бла бизге, биз а алагъа бара турурбуз деген акъылыбыз барды»,- дегенди.

- Жарсыугъа, «Нарт Ёрюзмек» спектакль орус тилде баргъанды, нек дегенде андагъы театрда наушникле жокъдула. Белгилисича, бу проблема бизни ишибизге да бир кесек чырмаулукъ этеди. Аны хатасындан бери орус тилли адамла келалмайдыла. Грозный шахарда бла Ачхой-Мартан районда ючюшер спектакль кёргюзтгенбиз, - деп къошханды Жангоразланы Мажит. – Мен гастрольлагъа къатышханлагъа бек ыразыма, хар бири да кесини борчун тынгылы тамамлагъанды.

Театр къарачусуз болмайды. Арт эки жылда Малкъар драма театр гастроль ишин иги да кючлендиргенди. Быллтыр Дагъыстанны, Уфагъа, Къарачай-Черкесге, бийыл Краснодар крайгъа эм Чеченнге баргъанды.

Бу республиканы Культура министерствосу Жангоразланы Мажитни «Уллу жетишимде ючюн» деген майдал бла, КъМР-ни халкъ артисткасы Байзуллаланы Розаны бла КъМР-ни сыйлы артисти Мамучиланы Кемалны уа «Культураны айнытханы ючюн»деген белги бла саугъалагъанды. Сагъынылгъан ведомствону сыйлы грамоталарына уа КъМР-ни сыйлы артисткасы Атмырзаланы Асият, КъЧР-ни сыйлы артисти Мызыланы Таубий эм артистле Мызыланы Аубекир, Алтуланы Халимат тийишли болгъандыла.

Ачхой-Мартан районну бюсюреу къагъытлары гастрольла къуран жаны бла директорну орунбасары Атабийланы - Байсыланы Лизагъа, Алтуланы Халиматха, Мызыланы Аубекирге, Байзуллаланы Розагъа эм Гиляхланы Муратха берилгенди.

Чечен драма театрны директоруну бюсюреу къагъытын КъМР-ни сыйлы артисти Жолабланы Тахир, Ингушетияны сыйлы артисти Бачиланы Александр, Таппасханланы Галима, Бичиланы Хажи-Дауут, Атабийланы –Байсыланы Лиза алгъандыла. Малкъар театрны да гастрольда саугъагъа «Чеченская культура от традиционности к современности» деген китап берилгенди.

Бизни артистлерибиз чеченлилени къонакъбайлыкъларын белгилегенди. Аш ашагъан кезиуде окъуна, экеулен, чечен тепсеулени тепсеп, къобузчу уа къумукъ тилде ийнарла айтханды. Сёзсюз, бу огъурлу иш эки театрны арасында шуёхлукъгъа уллу атламды.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

«Нарт Ёрюзмек» деген спектакльни баргъан кезиую.

Чечен Республиканы культура министри Дикалу Музакаев Жангоразланы Мажитни саугъалайды.

Окъуучуларыбызны чыгъармалары

АТТАЛАНЫ Анатолий:

Жаннет журтум - Малкъарым

Ангылауум

Не заманда да Малкъарны сюйгенме,
Атын айтдырыргъа да кюрешгенме,
Халкъым аны ангыламай къалса да,
Насып болуп, тюз багъа бичалса да.

Бушуууунда жарсыдым, ачыусундум,
Къуанчында, тойларында къарс урдум,
Мирзеуюнден: «Татыулу!» - деп, ашадым,
Жолларында абынмайын, баралдым.

Таууна, ташына, адамларына,
Череклерине, жаныуарларына
Къуануын, андан болгъанма насыплы,
Шош урады жюрегим, ырахатлы.

Хауанг, суунг да - таза

Той барады Малкъарда,
Ма, кёлин келеди!
Бир юйюр болгъанлагъа
Эл алгъыш этеди!
Эжиу:

Малкъарым, Малкъарым,
Хауанг, суунг да - таза.
Санлагъа дарманлыкъгъа
Энтта кёп ёмюр жара.

Ашайбыз биз къурманлыкъ,
Эте ариу лакъырда.
Алгъышланы санарыкъ,
Хайда, сёз уста, башла!

Гоппанла бла боза,
Къызыл бишген шишликле,
Къызла ортагъа чыгъа,
Той болсун игиликге!

Ма алайды, Малкъарым -
Салкъын ура бетинге,
Келсе уа тынгыларынг,
Нарт жыры эшитиле.

Черекни шуу ауазы,
Ташны жууа баргъаны,
Къарсха айланып, жыргъа,
Ма алайды Малкъарым!
Эжиу:

Жагъа ташха олтурсанг,
Къызгъанынгны суутур.
Эслеп къарагъан суугъа
Къайгъыларын унутур.

Ма алайды, Малкъарым –
Минги таугъа къондурур,
Ариу жерле танытыр,
Бийикледе солутур.

Ёлчемсизди фахмубуз
Деменгили Малкъарда,
Жыр устасы къойчубуз,
Къой кютеди таулада.

Къой къурманлыкъ бишире,
Гоппан айран ичирир,
Адет-намысны эте,
Таудан алай тюшюрюр.

Жюрегиме жан болдунг,
Кюн жарыгъы - Малкъарым!
Журтумда баргъан тойгъа
Мен бу жырны къатладым.

Халкъынг ючюн жарсысанг,
Сен - уланы Малкъарны!
Къайгъыларын азайтсанг,
Сен - чырагъы Малкъарны!

Кесин суугъа атаргъа,
Идил боюнуна келди.
Суу, Зухураны ангылап,
Бир мудах бетге кирди.

Жарыкъ кёллюгюн атып,
Ол къаралды, булгъанды,
Сонг Тахирни сыфатын
Кёз аллына чыгъарды,

Эслеп къарай, Зухура
Кёрдю анда сюйгенин,
Аны къая жухунда
Таш башда сюелгенин.

Сора, къалып къайгъыгъа,
Аны къычырыкъ этди:
«Нек тураса алайда,
Ой, сюйген жаным?!» - деди.

Идил суу а чёргелди
Да, Тахирни сыфатын
Жюрегине кийирди.
Зухура суугъа чапды.

Къуууулду, тутама деп,
Ол ызындан Тахирни:
«Къайры бараса менсиз?!» -
Деп, толкъуннга секирди.

Акъ къолларын жайгъанлай,
Суугъ тюбюне кетди.
Идил, аны алгъанлай,
Толкъунуна чёргеди.

Тёгерек буруп, элтди
Тахир тургъан къаягъа.
Къанатлыча, сюелип
Тура эди ол анда,

Сюйменклик сагъыш эте,
Жютю ташны башында,
Сагъышы узакъ кете,
Хазыр кибик учаргъа.

Зухураны сёзлери
Толтургъандыла тарны,
Тахир, эшитмей ёзгени,
Жута эди аланы:

«Нек тураса алайда?
Секир мени къюнуна!»
Тахир, къолларын жая,
Къанат алды учаргъа:

«Мен, Зухура, мындама,
Излеп келгенме сени.
О, мени да ала бар!» -
Деп, къоюп къая эрнин,

Туман таба секирди,
Къая ташлагъа тие,
Идил черекге кирди,
Кёк сууна кёмюле,

Черек къаннга боялды-
Тахир анга къошулду.
Эки да сюйген жанны
Некяхы анда болду.

Уллу Аллах Зухураны
Балыкъ чабакъ этгенди,
Тенгизлени сууларын
Экисине бергенди.

Бокс

Жерлешибизге - доммакъ майдал

Краснодар крайда Витязево шахарда 1998-1999 жыллада туугъан жашчыкъланы араларында боксдан Россейни биринчилиги болгъанды. Анга къыралны регионларындан юч жюз айырмалы спортчу къатышхандыла. Бу эришиуледе хорлагъанла октябрьде Европаны Витязево шахарда ётерик биринчилигине барлыкъдыла.

Турнирде жерлешибиз Азамат Кардангушев доммакъ майдал алгъанды. Ол биринчи Мурманск областьдан Владислав Павлычев бла тюбешгенди эм аны 14:5 эсеп бла хорлагъанды. Экинчисинде Волгоград областьдан Эндрэ Хачиянны 9:5 эсеп бла къытханды. Алай жарым финал сермешде чеченли Хаджимурат Бишиев, андан кючлюрек болуп, алгъа чыкъгъанды.

Азамат къыралны жыйымдыкъ командасына киргенди, жуукъ заманда Европаны чемпионатына хазырланып башларыкъды. Эришиулеге къатышхан спортчуларыбыз тренерле Къудайланы Тауқъан да бла Заур Шереужевде жарау этедиле.

Светлана ГАУНОВА.

КъМР-ни Спорт, туризм эм курортла министерствосуну пресс-службасы.

Сынау

Сабий садланы - жангы менюгъа кёчюрюрге муратлыдыла

Сабий садла ауулланыуну жангы - энчи индустриялы - торлюсюне кёчерге боллукъдула. Школгъа дери жыл санлы сабийлени ата-аналары анга къажаудула. Аланы айтыуларына кёре, сентябрьден башлап Москвады эки округунда ауулланырыкъдыла, андан сора уа алагъа дагъыда юч округ да къошуллукъдула. Эсге салайыкъ, школьладан эм сабий садладан кухнялану эм столованы кетерирге керекди деген хапар жюрюгенли 20-дан артыкъ жыл озгъанды. Бир кере хайырланылгъан лоточкуланы эм ичлеринде шорпала эм башха ашарыкъла болгъан контейнерчиклени ол кезиуде хар ким да бек жарата эдиле. Аланы ичлеринде ашланы жылытып, хар ким да бек сюйюп ашай эдиле.

Алай аш-азыкъны индустриясы артданартха, озгъан ёмюрню 90-чы жыллардан башлап тёрели столовада жарашдырылгъан аш-азыкъ затланы конкуренциларына чыдамай тебиреген эди.

Бусагъатда да ол тюрлю ашарыкъланы жарашдырыргъа онгла уллу болгъандыла эм бир-бир регионла, сёз ючюн, Татарстан ашарыкъла бла жалчытыуну жангы амалына кёчгендиле. Анда школлагъа ашарыкъла хазыр этилип келтириледиле, аланы уа сабийлеге жылытып бередиле. Москвада уа шёндюге дери жюрютюлген схеманы арталлыда хайырланмай къаллыкъ ата-анала алыкъа кёпдюле.

-Мен ауулланыуну индустриялы амалын хайырланыугъа къажаума. Сабий садла тёрели кухняны болушлугъу бла ашарыкъланы качестволарына контроль этерге тынды: бир тюрлю бузукълукъ этилсе, аны ючюн терслиги болгъан адамны терк табаргъа онг барды ,- дейди митингнг къатышхан москвачы тиширыу, эки школчуну аналары Ирина Никифорова,-сизге осал ашарыкъны тышындан келтирселе уа, уллу комбинатда ишлеген поварны уа тапхан бек къыйын боллукъду.

Аны юсюне да, былай чертирге керекбиз: уллу комбинатны минусу барды - ол сабий садлада жюрютюлген меню бла келишмезге да боллукъду. 10 минг экинчи блюдоланы хазыр этиу, сёз ючюн, жаланда сосискаладан жарашдырылгъан ашарыкъны хазырлагъан, бир ыйыкъны ичинде гуляшны эм зразаны 5-шер кере этгенден эсе, игида тынчды. Бартовой азыкъны хазырлауну баш магъаналы хайыры уа - къоранчладан экономиканды. Андан сора да, поварлагъа диетсетралагъа, кладовщиклеге, арбазны сыйпаучулагъа да къаллай бир къоранч этерге керекди!

Продуктланы сатып алыргъа керекли ачхана да ары къошуйыкъ. Алай уллу производитель поставщикле бла аз багъа бла сатып алыргъа иги да тынч келиширикди.

Сабий садланы заведующийлери да экиге юлешиннгенди: сабийлеге уа, бир жанындан, бусагъатчыкъда биширидиле кашадан иги эт жокъду. Экинчи жанындан а, - заведующийлени эм поварланы жууаплылыкълары бек уллу болады.

Билим берууню департаментини советниги Татьяна Ануфриева айтханыча уа, заведующийлени асламысы энди аш-азыкъ бла жалчытыуну ёз боюнларына алыргъа сюймейдиле, алай ата-анала уа бош къоркъадыла –битеу тюрлениуе ючюн энди сабий садла жууаплы боллукъ тюйюлдюле, ала башха организациягъа кирликдиле –аш-азыкъны жарашдыргъан комбинатны адамларына санальыкъдыла. Ашарыкъланы ол аш-азыкъ жарашдырыуну технологиялары ючюн да энди ала жууаплы боллукъдула.

«Российская газетадан».

АНГЫЛАТЫУ

Аманлыкъчылагъа кесигизни алдатмагъыз

Уллу шахарлада жашырынлыкъла, къоркъуулу затла кёпдюле. Аны себепли кишиге да шаныргъа, ийнаныргъа, уллу кёллю болургъа жарамайды. Эсли болургъа керекди. Бу биз айтхан жорукъла жаш адамла жай каникуллада криминал болумгъа тюшмей къутулургъа болушурукъдула:

Бек алгъа танымагъан адамыгъыз бла сёлешиучю болмагъыз. Ол алай, былай этейик деп, не тюрлю жумуш айтса да, ары, бери барайыкъ деп чакъырса да, унамагъыз. Кеслерин былхымсыз жюрютген адамладан кенгде болургъа кюрешигиз. Кеф адам къатыгъызгъа келип, сизни бла ушакъ нёгер болургъа излесе, алайдан кетип къалыгъыз. Ахчагъыз бар эсе уа, танымагъан адамыгъыз бла алдау оюмлагъа берилмегиз.

Тюкенге кирген заманда бохчагъызгъа сакъ болугъуз, ахчагъызны санамагъыз. Аны бир жерге салмагъыз. Фатарда кесигиз жангыз эсегиз, бир кишиге да ачмагъыз эшиклени, ала полицияданбыз, коммунальный службаданбыз, почтаданбыз, сизни жууукъларыгъызбыз деселе окъуна.

Тенгигиз сизге келип, юйюгюзде ырысхыгъа, багъалы затлагъа кёз жетдирип, алтын, кюмюш, накъутналмас затларыгъызны кёрюрге эсгерге керекди!

Продуктланы сатып алыргъа керекли ачхана да ары къошуйыкъ. Алай уллу производитель поставщикле бла аз багъа бла сатып алыргъа иги да тынч келиширикди.

Сабий садланы заведующийлери да экиге юлешиннгенди: сабийлеге уа, бир жанындан, бусагъатчыкъда биширидиле кашадан иги эт жокъду. Экинчи жанындан а, - заведующийлени эм поварланы жууаплылыкълары бек уллу болады.

Билим берууню департаментини советниги Татьяна Ануфриева айтханыча уа, заведующийлени асламысы энди аш-азыкъ бла жалчытыуну ёз боюнларына алыргъа сюймейдиле, алай ата-анала уа бош къоркъадыла –битеу тюрлениуе ючюн энди сабий садла жууаплы боллукъ тюйюлдюле, ала башха организациягъа кирликдиле –аш-азыкъны жарашдыргъан комбинатны адамларына санальыкъдыла. Ашарыкъланы ол аш-азыкъ жарашдырыуну технологиялары ючюн да энди ала жууаплы боллукъдула.

Сизге жол кетип бара турсагъанлай, автомашина тохтап, анда адамла тюрлю-тюрлю сылтаула бла сизни олтуртургъа излеселе, минмегиз. Сизни авомашинагъа олтуртуп, бир жерге ашыргъанла бар эселе, ала ол транспортну номерин, маркасын, водительни тукъумун билип, атагъызгъа, анагъызгъа билдирсинле.

Сиз автомашинада кетип баргъанлай, водитель башха адамланы миндиреме десе, унамагъыз, сиз айтханны этмей эсе уа, тюшюп кетигиз. Кесигиз рульда олтуруп эсегиз а, жолда кетип бара, тыш адамланы неда аз-маз шагъырейгизни тилекери бла тохтаучу эмда аланы миндириучю болмагъыз. Не уа пассажирлери болгъан транспортха минмесегиз игиди.

РФ-ни МВД-сыны Нальчикде управлениясы шахарны битеу жамауатын ол тюрлю шартлагъан оюм этерге чакъырады. Акъылбалыкъ болмагъанланы право низамгъа бузукълукъ этгенлерин билсегиз неда аланы эркиниклерине тюз келмеген шартланы кёрсегиз, быллай телефонлагъа сёлешигиз:

Управлениянны дежурный бёлюмюне: 77-07-33, 49-46-02, 77-05-74, 40-43-54, 74-09-32 неда 02.

УВД-ны акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла бёлюмге: 49-56-04.

Нальчикни администрациясында акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери эм аланы праволары жаны бла комиссиягъа: 77-48-60

РФ-ни МВД-сыны Нальчикде управлениясыны пресс-службасы.

Жол

Къууанчха чыгъып, больницагъа тюшгендиле

Ю кюнледе тёрт киши ГАЗ-322132 автомашина бла Нарткъалада келин келген жууукъларыгъа атланнгандыла. Автомашинаны иеси, жолда жюрюную жорукъларына уллу бузукълукъ этип, рульгъа транспорт жюрютюрге «В» категория эркинлик къагъыты болмагъан, 1984 жылда туугъан ахлусун олтуртханды. Кеси уа ол кюн эртенликде аракъы ичгени себепли аны жанында олтуруп бара болгъанды.

Жолну жингирик айланнган жерине жетгенлей, водитель, автомашинаны тап жюрюталмай, аудургъанды. Ичинде болгъан пассажирлени барысы да, къыяуулу болуп, больницагъа тюшгендиле. Ала барысы да Бахсан районда Дугулубгей элденديле.

Ич ишлени Урван районда бёлюмюню ОГИБДД-сыны къуллукъчулары автомашинаны иесин эм аны сюрюп баргъан адамны административ жуурапха тартырыкъларын билдиргендиле. Аны бла байламлы тинтиу ишле бардырыладыла.

Бизни корр.

Объявление

Северо-Кавказский федеральный университет

приглашает абитуриентов на обучение по следующим специальностям:

Юриспруденция 030900
Реклама и связи с общественностью 031600
Теология 033400
Лингвистика 035700
Социология 040100
Социальная работа 040400
Дизайн 072500
Экономика 080100
Менеджмент 080200
Государственное и муниципальное управление 081100
Информационная безопасность автоматизированных систем 090303
Сервис 100100
Туризм 100400
Гостиничное дело 101100
Прикладная геология 130101
Технологии геологической разведки 130102
Нефтегазовое дело 131000
Электроэнергетика и электротехника 140400
Материаловедение и технологии материалов 150100
Конструкторско-технологическое обеспечение машиностроительных производств 151900
Эксплуатация транспортно-технологических машин и комплексов 190600
Технология транспортных процессов 190700
Электроника и нано электроника 210100
Инфокоммуникационные технологии и системы связи 210700
Информационные системы и технологии 230400
Прикладная информатика 230700
Прикладная математика 231300
Химическая технология 240100
Биотехнология 240700
Энерго- и ресурсосберегающие процессы в химической технологии, нефтехимии и биотехнологии 241000
Продукты питания животного происхождения 260200
Строительство 270800
Пожарная безопасность 280705

Обращаться в приемную комиссию: 355029, г. Ставрополь, пр-т. Кулакова, 2, Центр нано технологий и нано материалов.
Тел./факс: **(8652) 95-68- 13, 56-06-00.**
E-mail: selcom@stv.runnet.ru.
Время работы приемной комиссии:
понедельник - пятница: **с 9 до 17 часов**;
суббота: **с 9 до 16 часов**.
Перерыв: **с 12 до 13 часов.**

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары), АЛИКАЛАНЫ Владимир, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректора - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика бёлюм - 42-67-68,42-24-02.
Экономика бёлюм- 42-66-73.
Культура бёлюм - 42-75-82, 42-68-72.
Социальный политика бёлюм - 42-66-76, 47-27-59.
Жангылыкъла эм спорт бёлюм - 47-26-39, 42-66-71.
Письмола эм реклама бёлюм - 42-37-94.
Тилманчла бёлюм- 47-31-28.
Сурат алыучула- 42-75-82, 42-66-76.
Бухгалтерия - 42-30-87.
Операторла - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерациясы Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламы информациясны эркинликлерни къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —И—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Асламлы информация органла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тандыруу ючюн КъМР-ни почта связьны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 76-01-28, 76-01-10

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикте кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынгданды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Беппайланы Муталип - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия- жууаплы секретарьны орунбасары; Акушуланы Феруза (1, 2-чи, 4-чю болгъан, 5-чи,6-чы бетле) - корректорла.

Тиражы 3250 экз. Заказ № 1737

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬШ АДРЕСИ:
360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта:
elbor_50@mail.ru